

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 10 (Mart/March 2023), s. 485-498.
Geliş Tarihi-Received: 13.02.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 20.03.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1250414

**Ahmet Muhip Dıranas ve Mukağali Makatayev'in
Şiirlerinde Bozkıra Bakışın Karşılaştırılması**

*The Comparison of the Notion of Steppe in the Poetry of Ahmet Muhip Dıranas
and Mukagali Makatayev*

Yılmaz BACAKLI*

Öz

Edebiyat için mekân oldukça önemlidir. Dahası sadece anlatı metinlerinde değil, şiirlerde de mekân, kimi zaman oldukça hayati bir rol üstlenir. Türk şiiri kadar, kadim Türk tarihi için de önemli mekân imgelerinden biri olan *bozkır* üzerine yazılan pek çok eser vardır. Şairler bozkırı kendi ruhlarının aynası, hatıralarının hazinesi ve hayatlarının meydanı kabul ederek ele alırlar. Esasında imkansızlıklarla dolu bozkır coğrafyası, hayatın tabiatına benzeyen yönleriyle üzerinde yaşayan insanı dirençli ve ideal sahibi kıldığı için şairlerden hep övgü alır.

Türkiye sahasının önemli şairlerinden Ahmet Muhip Dıranas ile Kazak edebiyatının önemli şairlerinden Mukağali Makatayev'in şiirlerinde Türk kültür hayatında önemli bir yere sahip olan bozkıra bakış konusunda anlamlı benzerlikler vardır. Şiir anlayışları konusunda da birbirine yakın olan iki ismin gerçekliğin aksine *memleket*, *yurt*, *vatan* olma niteliğinden dolayı bozkırı ideal ve yaşanılabilir bir mekân olarak betimleyip anlatması dikkat çekicidir. Yaşadıkları zaman dikkate alındığında her ikisinin de doğdukları ve büyüdükleri tabii çevrenin karşıtı sayılabilecek kentlerde yaşadıkları bilinmektedir. Bozkırı ütopyik bir nazarla anlatan her iki şiirde aslında tarihe ve geçmişe dönük bir daüssıla hissiyle kaleme alınır. Şiirlerden hareketle arasına mesafeler girse de Türk coğrafyasının iki ucunda yer alan iki şairin birbiriyle anlaşmış gibi Türk tarihinin karakteristik coğrafyası bozkırı benzer ifadelerle ele alması oldukça önemli ve manidardır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Muhip Dıranas, Mukağali Makatayev, Kazak edebiyatı, Türk edebiyatı, şiir, bozkır.

Abstract

Space is very important for literature. Space plays a vital role not only in narrative texts but also in poems. There are many works written on the steppe, which is one of the important place images for ancient Turkish history as well as Turkish poetry. The poets treat the steppe as the mirror of their souls, the repository of their memories and the square of their lives. In fact, the steppe geography, which is full of impossibilities, is always praised by the poets because it makes the people living on it resistant and ideal with its aspects similar to the nature of life.

In the poems of Ahmet Muhip Dıranas, one of the important poets of the Turkish field, and Mukağali Makatayev, one of the important poets of Kazakh literature, there are significant similarities in the view of the steppe, which has an important place in Turkish cultural life. It

* Öğr. Gör. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu/Türkiye, e-posta: yilmazbacakli@yaani.com, ORCID: 0000-0001-6128-5482.

is remarkable that the two names, who are close to each other in terms of their understanding of poetry, describe and describe the steppe as an ideal and livable place due to its nature as a homeland, homeland, homeland, contrary to reality. Considering the time they lived, it is known that both of them live in cities that can be regarded as the opposite of the natural environment in which they were born and grew up. Both poems, which describe the steppe with a utopian perspective, are actually written with a sense of historical and retrospective base. Although there are distances between them based on the poems, it is very important that the two poets at the two ends of the Turkish geography deal with the steppe, the characteristic geography of Turkish history, with similar expressions as if they agreed with each other.

Key Words: Ahmet Muhip Dıranas, Mukagali Makatayev, Kazakh literature, Turkish literature, poetry, steppe.

Giriş

Edebiyat sanatı, her türü ile mekân unsurundan bağımsız düşünülemez. Mekân ise bütün biçimleriyle edebi eserlere kaynaklık eder. Bu yönüyle ilk şiir veya anlatı metinlerinin yazarları eserlerinde olaydan çok mekânı ve mekân içerisinde insanın yerini ele alır. Bu bakımdan mekânlar ilk insan topluluklarının tarih, kültür ve diğer özellikleri için ileri sürülen açıklamaların en önemli kaynaklarından sayılabilir. Zaman içerisinde insanlar hazır buldukları doğal mekânlar ile kendi inşa ettikleri yapay mekânlar arasında bir tercihe zorlandıkça tüm yerleşik kabullerinde bir gerilim ve etkileşimin yaşanması da kaçınılmaz olur. Bir grup edebiyat adamının doğayı insanlığın kaderinin bir parçası sayması nedeniyle eserlerinde uyum arayışı ortaya çıkarken bir grup edebiyat adamının da doğal olanı insan eliyle ve ihtiyaçlara göre yeniden biçimlemeyi ana gaye olarak belirlemesi çatışma anlayışına yol açar (Narlı, 2014, s. 33).

Şiirlerde mekân unsuru odadan bütün bir kâinat ölçeğine kadar genişleyebilir. Kimi şiirlerde mekân insanı her bakımdan etkileyen konumdayken kimi eserlerde de insanın içerisinde bulunduğu durum mekânın görülme biçimini etkiler. Mekânın anlam kazanabilmesi ancak insanın varlığıyla mümkündür. İnsanın somut ya da soyut her fiili ile yeniden biçimlenen mekân dinamik bir mahiyet gösterir. An içerisinde anlamı ve karşılığı sürekli güncellenen mekân, insanın zihni ile hisleri kadar karmaşık ve çok katmanlıdır. Bu nedenle özellikle şiir için mekânı belli sınırlara indirgemek, geometrik biçimlerle açıklamak mümkün değildir. Daha ileri bir deyişle mekân, insan ile bulunma ilişkisi içerisinde değerlendirilemez. Mekân; insanın ve onun hayat tecrübesinin sahnesinden ibaret sayılamayacak kadar önemlidir. Mekânlar yaşamın doğal bir parçasıdır ve üzerinde insanın yaşadığı her deneyimin izlerini barındırmaktadır (Adıgüzel Özbek ve Ertürk, 2017, s. 81).

Şairlerin mekânı algılayışı, yaşayışı beslediği kültürle yakından ilgilidir. Bu yönüyle şairler aynı mekânlarda yaşasalar bile mekâna bakışları kişisel ya da toplumsal kültür kodları nedeniyle farklı olabilir. Ev, sokak, mahalle, şehir, dünya ve kâinat kültürel yakınlığa dayalı olarak benzer niteliklerle algılanıp yaşanabileceği gibi çok farklı biçimlerde de değerlendirilebilir. Hazır ve sıradan olanı, yeni ve özgün bir duruma getirme iradesiyle yaşayan şairin sadece sözü değil; söze varlık sahası olan mekânı da yeniden inşa ettiği söylenebilir. Bu inşa sürecinde kullanılan malzeme yine mekânın da parçası olduğu kültür tecrübesidir.

Şairleri; coğrafyaları farklı olsa da ortak bir hayal ve gaye peşinde bir araya getiren kültür tecrübesi, onları bir kültürün parçası yapan millet müşterekliğidir. Aynı ıstapları, aynı mutlulukları ve nihayet aynı mücadele azmini ruhlarında taşıyan ortak kültürün iki şairinin mekâna aidiyet hissinde ve bu aidiyeti tasvir biçiminde de ortaklıkların olması beklenen bir durumdur (Kapağan, 2015, s. 596).

Farklı coğrafyalarda ama aynı kültür sahasından beslenen ve yakın zamanlarda yaşayan iki şairin bir dış mekân birimi olan bozkıra bakışını karşılaştırmayı amaçlayan bu çalışma, mekân kavramını bir yaşam biçimi olarak karşılayan “mesken”, “yurt” ve “memleket” adlandırmaları esasında değerlendirmektedir. Tüm hayat tecrübesini içeren ve hafızadan, hatıradan ayrı düşünülemez bu çeşit bir değerlendirmenin sadece şiir için değil insan gerçeği için de zorunluluk olduğu açıktır.

1. Ahmet Muhip Dıranas ve Mukağali Makatayev’e Dair

Ahmet Muhip Dıranas 1908 yılında Sinop’ta dünyaya gelir. İlköğrenimini burada tamamlayan şairin, şiirlerinde bir hatırlayış biçiminde yer verdiği tabiat unsurlarının daha çok bu döneme ait olduğu söylenebilir. Daha sonra İstanbul ve ortaöğrenimini tamamladığı Ankara’da ilk gençlik dönemini geçirir. Ankara’daki öğretmenleri arasında bulunan Faruk Nafiz Çamlıbel ve özellikle Ahmet Hamdi Tanpınar’ın onun şiirle meşgul olmasında önemli katkıları olur (Aktaş, 2002, s. 569).

Dıranas liseyi bitirdiği 1931 senesinde Ankara’da Hukuk Fakültesine kaydolar. İki sene devam ettiği bu Fakülteyi mizacına uymadığı gerekçesiyle bırakır ve İstanbul Üniversitesinde Felsefe eğitimine başlar. Ancak bu eğitimi de tamamlayamaz. İstanbul’daki eğitimini sürdürürken kütüphane ve müze idarecilikleri de yapan şair, 1938’de Ankara’da Halkevlerinde çalışmaya başlar (Tırıl, 2011, s. 193-197). Şairlik dışında siyaset ve gazetecilikle de aktif olarak uğraşan şair, çalışmalarını sırasında tanıdığı insanların ve özellikle tabii mekânların etkisinde kalır. Fransız şiiri ile Türk halk şiirinin tesirinde eserler kaleme alan Dıranas için şiirde biçim ihmal edilebilir bir şey değildir.

Dıranas şiiri, memnun olmadığı ve kabullenemediği gerçeğe çeki düzen vermek için bir araç olarak kullanır (Bacıklı, 2010, s. 17). Nitekim eşi Münire Hanım’a göre *Ahmet Muhip Dıranas olduğu gibi görünen, içini dışına yansıtan bir adam değildi, olması gerektiği gibi görünen bir adamdı, olması gerektiğine inandığı gibi görünen bir adamdı* (Kırcı, 1997, s. 31). Kendisinden başlayarak tüm varlığı ideal bir biçime sokmaya çalışan şair için şiir, iyi bir imkân yaratır.

1980 yılında hayata göz yuman Dıranas için sanat; insan ve tabiat şeklinde sınıflandırılacak iki gerçek varlığın dışında ve onları belirli oranlarla sentezleyen üçüncü bir varlıktır. Bu varlığın şekillendirdiği dünyada varlıklar hem canlı hem cansız olarak değerlendirilebilecek bir özellik gösterir. Canlı yanlarıyla gerçeği taklit eden bu melez varlıklar, cansız yanlarıyla ise gerçeğin kusurlu yanları olan ölüme, hüznü, acıya direnir. Dıranas’ın meyhanecilere benzettiği şair, dünya felaketlerine şahit olan insanların zihninde alkolün tesirine benzer bir uyusukluk meydana getirip bir an için yaşadıklarını unutturabilirse başarılıdır (Kırcı, 1997, s. 40).

Mukağali Süleymanlı Makataev ise 9 Şubat 1931 tarihinde Almatı şehrinin Rayımbek Bölgesi Karasaz köyünde dünyaya gelir. Asıl adı “Muhammetqali” olan şairin adı, Peygamberin adı bir çocuk için ağır olur düşüncesiyle kısaltılarak kullanılır (Azimcankızı ve Asanulı, 2007, s. 5). II. Dünya Savaşı sırasında henüz çocuk yaşta bulunan şair, bu savaşta babasını kaybeder. İlk ve orta öğretimini köyde tamamlayan Makatayev, bölge gazetesinin edebiyat sayfasının hazırlanmasının yanı sıra Kazak radyosunda spiker olarak görev alır. Ortaokul sonrasında bir süre öğretmenlik de yapan şair, şiir yazmaya on – on bir yaşlarında başlar. 1962 yılından itibaren Almatı’da edebiyat ortamlarına daha fazla devam eden Makatayev, yine bu dönemde Yabancı Diller Enstitüsünde Alman Dili öğreniminin yanında Kazak Devlet Üniversitesinde Filoloji eğitimi alır. Bu eğitim ile yetinmeyen şair Moskova’daki Maksim Gorki Üniversitesinde de Dünya Edebiyatı öğrenimi görür. Şairin 1948 yılında *Narınkol* adlı şiiri bölge

gazetesinde yayınlanan ilk eseridir. Daha sonraki eserleri ise 1960 – 1970 yılları arasında ulusal gazete ve dergilerde aralıksız yayınlanır (Abdiymanulı, 2017, s. 182).

Mukağali Makatayev sadece yaşadığı zamanın şairi değildir. Onda ciddi bir tarih şuuru ve sağlam bir gelecek vizyonu vardır. Şiirlerinde bir başına geçmişi, şimdiki yahut geleceği işlemeyen Makatayev, bu üç zamanı tüm muhtevasıyla birlikte ve en ideal şekliyle aktarır (Begmanova, 2015, s. 182). Eserlerinde daha çok yettiği toprakları, vatan kavramını, memleket sorunlarını, dönemin yaşam şartlarını ve hayallerini işleyen şair için şiir söylemek tabii bir kabiliyettir. Şiirlerini zorlama bir ifadeye rastlanamayacak şekilde ustaca kaleme aldığı gözlenen Makatayev, bir şair için genç sayılabilecek yaşta olgunlaşır ve 1976 yılında 45 yaşında hayata veda eder. Telif şiirleri kadar Shakespeare ve Dante'nin ünlü eserlerini de Kazak Türkçesine kazandırır (Özdemir ve Kerimbekova, 2019, s. 314).

2. Dıranas'ın ve Makatayev'in Şiirlerinde İdeal Bir Mekân (Ütopya) Olarak Bozkır

Bir sanat formu olarak şiir, insanın farklı nedenlerle çevresinde karşılık bulamadıklarını ruhundaki dinamiklerle içerisinde aramasından doğan bir sanattır. Buna karşılık şairin dışında aradığı ancak bir türlü bulamadığı hiçbir şey hayal dünyasında yahut ruhunda da hazır bir şekilde yer almaz. Bu nedenle şair arayışı içerisinde olduğu, özlediği şeyi dışındaki malzemelerden, yaşanmışlıklardan da yararlanarak bir iç gerilim vasıtasıyla yeni baştan inşa eder (Kundakçı-Bacaklı, 2019, s. 2231). Mekânlar da bu inşa etme işinden etkilenir.

Mekânlar; insanın ve toplumun kimliğinin teşekkülünde önemli bir role sahiptir. Dinî, sosyal, kültürel ve siyasî açılardan kendilerine özgü görünüşleri olan mekânlar; çevre kuşattıkları ve kaçınılmaz olarak etkileşimde buldukları insanların kimliklerinin oluşmasında etkili olur (Narlı, 2014, s. 32). Edebiyat ve mekân arasında en başından beri yakın bir ilişki bulunduğu söylenebilir.

İnsan hayatının biçimlendiği yaygın mekânlardan biri de *bozkır*dir. Bozkır kelimesi bir coğrafi terim ve mekân adı olarak Türkiye Türkçesinde “büyük ağaç ve yeterli suyu bulunmayan, yazın sararan ot ve bodur ağaç örtüsüne sahip olan arazi; step” (Doğan, 2014, s. 221), “genellikle çorak olan, baharda kısa bir süre ot ve bitkilerle yeşillenen, daha çok hayvancılığa elverişli ova” (Topaloğlu, 2014, s. 188) gibi anlamlara gelmektedir. Aynı kelime Kazak Türkçesinde *dala*, *kır* gibi kelimelerle karşılanmaktadır (Bayniyazov vd., 2019, s. 91). Çalışmaya konu olan şiirde tercih edilen kelimenin *dala* şeklindeki kullanımınıdır. Bu kelime Kazak Türkçesinde “Genişçe düzlük bölge, ova, susuz ve kurak alan, köylük yer, kırsal alan.” (Şaymerdenov (Ed.), 2008, s. 185), “Çimlerle kaplı ve bataklık olmayan düz arazi, Kazak geleneğinde vatan anlamı ile ilişkilendirilen uçsuz bucaksız bir ovalık bölge, otsu bitkiler açısından zengin ormansız geniş alanlar.” (<https://sozdikqor.kz/search?q=%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B0>) gibi anlamlara gelmektedir.

Yukarıda verilen anlamlarından hareketle bozkırın ideal bir mekân olmadığı açıktır. Zira iklim ve imkân bakımından ciddi zorluklar barındıran bozkırda yaşamak oldukça zordur. Bilhassa kadim Türk yurdu olarak bilinen Türkistan bozkırında insan, hayatta kalmak için çok zorlu şartlara tahammül etmek zorundadır. Soğuk, kuraklık, yakın ya da uzak tehlikelere karşı üzerinde yaşayanları savunmasız bırakan engin bir açıklık bozkırın en önemli zorluklarıdır (Yıldırım, 2016, s. 19). Buna karşılık her iki şairde de bu coğrafi terim ideal bir mekâna işaret edecek şekilde kullanılmaktadır. Her iki şair de bozkırın tüm zorluklarına rağmen, bilhassa o zorlukları nedeniyle ona sıkı sıkıya bağlıdır.

Memleket, Yurt, Vatan Bağlamında Bozkır Ütopyası

Edebi metinlerde karşılaşılan mekân tiplerinden biri olan ütopya, yazarın yahut şairin gerçeklikten ödünç olarak aldığı mekâna ayrıntılı müdahalesiyle tasarladığı kusursuza yakın başka bir dünya olarak değerlendirilebilir (Alver, 2009, s. 141). Sanatkâr tarafından kurgulanan ütopik mekânın varlığı yeniden biçimlenirken çarpıcı betimlemeler ön plana çıkar. Gerçek bir mekândan hareketle işe koyulan yazar yahut şair; betimlemenin imkanları içerisinde, olan ile olmayan arasında geçişler yapar (Bayartan, 2009, s. 72). Bu geçişler sadece mekânlar arasında değil, zamanlar arasında da olmaktadır. Zira ütopya, sadece bir mekân olmanın ötesinde mekânı var kılan bir toplumu ve onun zaman içerisinde oluşup gelişen hayatını da içermektedir. Nitekim mekân bu bağlamda, sınırlarla kuşatılmış bir boşluk olarak değil, yaşanmışlıkların anlamı ile dolu bir yer olarak değerlendirilmelidir (Akt. Maltaş Erol ve Görmez, 2016, s. 83).

Dıranas'ın şiirinde *bozkır* ideal (ütopik) bir coğrafya şeklinde verilir. Şair, şiirlerinde coğrafyanın gerçekliğini özellikle ihmal ederek bozkıra ütopik mekânlara has muhayyel bir hususiyet kazandırır. Dıranas, mekâna ait tüm detayları resme has dokunuşlarla mısralarda kendisi biçimler.

*Ey bir at üstünde doğduğum memleket,
Oynadığım vadiler, geyikli ve sarp.
(...)
Bir uçtan öbür ucu Yemen türküsü,
Öten çingirak, koşan atlar ve step...
Ah, sonsuz Anadolu'm, sen! Sen, sen, sen hep!*
(Step / Dıranas, 1999, s. 132)

Hareket halindeki bir at üzerinde süren ömür göndermesi en kadim Türk yurdu olan Türkistan'ı hatıra getirir. Ardınca şiirin ikinci birimindeki *Yemen* kelimesiyle yapılan telmih ve nihayet son dizede yer alan *Anadolu* ifadesi en uzak tarihi dönemlerden daha yakın zamanlara uzanan vatan sathını kapsayacak şekilde kullanılır. Şairin mekân konusundaki tarihi geçişlere ve genişliğe göndermede bulunması mekân konusunun kısmen muhayyel ve müphem kalmasının temel sebebidir. Şair bu tekniği okurun hayal gücünde zengin çağrışımlar uyandırmak için bir imkân olarak kullanır.

Şairin atlar üzerinden kurduğu mekân ilişkisi pek çok şiirinde görülmektedir. Hareket, hız, güç, mücadele, zafer, hususi Türk tarihi ve bozkır coğrafyası şiirde kullanılan her kelimeye istiflenmiş olarak verilir.

*Nehir gibi akıyor nalları altında yer,
Geliyor köye doğru kan rengi biniciler;
Bir an miyop gözlerim aldanmıyorsa eğer
Yanıp söniyor bakır gökler kılıçlarında.
Bulutlar atlarının yelelerinde uçar;
Gül gibi bir gülüşle dudaklarında, rüzgâr
Kanatlarıyla bize doğru gelen atlılar
Zafer getiriyorlar alınmış hunçlarında.*
(Atlılar / Dıranas, 1999, s. 129)

Atlar ve onların dekorunu oluşturduğu bozkır coğrafyasında yaşanan tüm geçmiş zamanlar, ütopik bir dokunuşla şair tarafından şimdiki zamana taşınır. Göklerin bakır benzemesi, nalların nehir gibi akması, bulutların atların yelesinde uçuşması, atlıların kan renginde ve rüzgâr kanatlı bir şekilde hunçlarına karşılık zafer getirişleri bozkır coğrafyası ile iç içe geçmiş Türk tarihinde karşılıkları olan ve telmih kudreti bakımından mazmun özelliği kazanmış yapılarıdır.

Ütopya etkisi nedeniyle Ahmet Muhip'te yurt kavramı somut bir coğrafya olarak ele alınmaz. Daha çok soyut çizgilerle kurgulanmış, düşsel bir memleket anlatılır. Yaşanan bir masalın veya görülen bir rüyanın içinden Orta Asya'dan Osmanlı Anadolu'suna uzanan bir genişliğe işaret eden kelimeler okurun zihnine anlık görüntülerle işlemektedir (Yivli, 2005, s. 175).

*Doğuda bir yurdu vardı ozanların,
Her gece uykumda bir nal şakırtısı;
Serüvenlerini anlatır şarkısı
At üzerinde ölen kahramanların.*

*Egemen olduğu yer eski Hanların,
Elden ele gök bir bayrağın yalkısı;
Havada yalın bir kılıç parıltısı
Korur düzenini geçmiş zamanların.*

*Yaşadım sanırım ben orda bir zaman,
Çıplak atlarda bir kadınla yan yana
Bozkırlar boyunca çıkmışız akına.*

(Yurt / Dıranas, 1999, s. 131)

Bu geniş coğrafyanın anlatımı *Step* şiirinde bir seslenme sözcüğü ile başlar. Vatani muhatabı olarak karşısında kabul eden şair ona sıcak, samimi ve yüksek tonda bir biçimde seslenir. Her ne kadar memleket ikinci tekil şahıs olarak ifade edilmişse de şair; ona karşı hissettiklerinin ve onun için düşündüklerinin ikisinin arasında kalmasını istemez. Duygusunun ve düşüncesinin herkes için alenileşmesini böylelikle herkes tarafından paylaşılmasını arzular.

*Ey bir at üstünde doğduğum memleket,
Oynadığım vadiler, geyikli ve sarp.
Kızıl bayrakların uçtuğu serhat,
Davullar ve kafesinde çırpınan kalp!*

(Step / Dıranas, 1999, s. 132)

Makatayev'in şiirlerinde de bozkır muhteşem bir sabırla donatılmış zorlu bir coğrafyadır. Bağrında sessiz volkanların uyuduğu yanardağları, puslu ve her detayı ile göz önünde uçsuz bucaksız bir mekândır.

<i>Ah bozkırım, hey bozkırım, puslu bozkırım, Bir tümsek yok ki göze çalınmayan; Gökyüzü çöküp kalsa da daralmayan, Muhteşem bir ölçüde sabrı var ki. Ah bozkırım, hey bozkırım, puslu bozkırım! Bağrında patlamayan yanardağlar, Volkanını boğup dinlenmeye dalan...</i>	<i>Ah, dalem, ayhay dalem, sağım dalem, Bir budır çok-av közge şalınbağan; Aspan kulap ketse de tarınbağan, Bir ğalamat boyında sabır bar-av. Ah, dalem, ayhay dalem, sağım dalem! Tösinde atılmağan canar tavlar, Vuolkanın tunşiktirip, damılmağan.</i>
---	---

(Hey Bozkırım/Makatayev, 2007, s. 84-85)

Bozkır, bütün Türk milletinin karakterine ve kaderine ciddi ölçüde tesir eder. Bir denizi andıran enginliğiyle bozkır, bütün Türk milletini olduğu gibi Kazak Türklerini de kendi şartları içerisinde yetiştirir (Togan, 1981, s. 19).

<i>Kucağından çıkarmazsın diyordum, Dermansız kılıp yarattın niye beni? Senin gibi alp olarak doğmadıktan sonra, İnsan olarak yaşamının nedir gereği...</i>	<i>Kuşaktan şığarmasın degen edim, Darmensiz ğıp carattın nege meni? Özindey alıp bolıp tuvmağan son, Adam bolıp cürüvödin ne keregi...</i>
---	---

*O vakit de sevip tükeneyim, sevip tükeneyim, Sonda da süyip ötem, süyip ötem,
Sevip dururken kucaklayamamak dert imiş. Süye tura kuşa almav – küyük eken.
Alpten alp olarak doğmadıktan sonra, Alıptan alıp bolıp tuvmağan son,
İnsan olarak yaşamak da zor imiş... Adam bolıp jürüv de qiyın eken...*

(Hey Bozkırım/Makatayev, 2007, s. 85)

Şair, vatanını kelimelerle betimlerken Dıranas'ta olduğu gibi hatiplere özgü bir üslup kullanır. Böylelikle heyecanını derinden hissettiği duyguyu, düşünceyi kitlelerle paylaşmayı, bir duygu ve düşünce ortaklığı meydana getirmeyi amaçlamaktadır. Esasında şairin yaşadığı dönemde coğrafyanın içerisinde bulunduğu gerçekliği aşan bu olumlu duygunun, ideal coğrafya arayışından ve özleminden kaynaklandığını söylemek mümkündür.

*Ah bozkırım, hey bozkırım, puslu bozkırım! Ah, dalam, ayhay dalam, sağım dalam!
Bağrında patlamayan yanardağlar, Tösinde atılmağan canar tavlar,
Volkanını boğup dinlenmeye dalan... Vuolkanın tunşıktırıp, damuldağan.*

(Hey Bozkırım/Makatayev, 2007, s. 85)

Makatayev'in şiirinde de bozkır tüm zorlukları kasıtlı görmezden gelinerek tam bir huzur beldesi olarak tarif edilir. Bozkır eksiksiz, canlı, ümit ve bereket doludur. Ustaca çizilmiş bir mutluluk tablosu olarak aktarılır.

*Ne kadar harika bir gün! Ne degen keremet kün!
Yanında hepsi hazır ne gerekiyorsa: Canıda bari dayar ne kerektin:
Görünür çiçeklerin tomurcuklanması, Kerinedi gülderin bür carğanı,
İşitilir kanat çırpışları kelebeklerin. Estiledi uşkanı köbelektin.*

*Ne kadar harika bir gün! Ne degen keremet kün!
İşitilir bal arılarının polen toplayışı, Estiledi bal-ara nar sorğanı,
Parmak kadar yavru kuşun şarkı söyleşi. Barmaktay balapan kus an salğanı.
Hepsini de kendisinde toplayarak Barın de keodesine kondırıp ap,
Bozkır bir huzurla dolmuş, Dala bir rahatta,
Rahata kavuşmuş ruhu. Del-sal canı.*

(Ne Kadar Harika Bir Gün/Makatayev, 2013, s. 259)

Makatayev bozkırını birinci tekil kişi iyelik ile anar. Bu tercih onun coğrafyayı kendisine ait, dahası kendisini de onun bir parçası olarak kabul ettiğini göstermektedir. Yurdunu bir kader gibi benimseyen şaire göre bozkır; yoluna baş konulması, her türlü zorluğuna katlanması gereken ideal bir mekândır.

*Boz kırım, kızıl kırım, yeşil kırım, Boz dalam, küren dalam, casıl dalam,
İnsan değil sana gelip baş koymayan. Kisi emes sağan kelip bas urmağan.
Tutkuma bir doyup kurtulamadım ki, Kuniğa kuşırım bir kanbay koydı-av,
Daha nasıl sarılayım, aşkım bozkırım? Kalay ğana kuşarmın ğaşık-dalam?*

(Hey Bozkırım/Makatayev, 2007, s. 85)

Kazak şair de Dıranas gibi yurt olarak bildiği bozkırını cömert, saygın, dostu bir yana düşmanın bile emin olduğu bir yerdir. Üzerinde yaşayan herkesi kendi karakteri ile yetiştiren bozkır bereketini insanından asla eksik etmez. Bu betimlemelerde ad aktarmasına has bir kullanımla bozkırda yaşayan insanların kastedildiğini de söylemek gerekir.

*Oy benim cömert bozkırım, Ov, menin comart dalam,
Hürmetli bozkırım! Mirza dalam!*

Her yanı altın ile kaplı olan,
Dostluğun sofrası serildiğinde,
Dostum bir yana düşmanım da razı benden.

Aymağın altınmenen sırğalağan,
Dostuktın dastarkanı cayılğanda,
Dosım tügil, kasım da ırza mağan
(Talihliymiş/Makatayev, 2013, s. 215)

Dıranas'ın *Step* şiirinin giriş dizelerinde *memleket*, son dizesinde ise *Anadolu* olarak adını koyduğu bozkır; insanların sürekli harekete mecbur olduğu, vadiler ve sarp kısımları bulunan sınır boylarıdır. Şairin *serhat* kelimesiyle *bozkır* kelimesini özdeş biçimde kullanmasının yanında ilk dizede *at üstünde doğan çocuk* ifadesi de şiire bir hareket hissi katar. Onun şiirlerinde bozkır özellikle *Ağrı* ile mücessem bir kimlik kazanır. Şehirlerden betimlediği tabiat ve insan manzaraları şairin memleketine bakışını ele vermesi bakımından oldukça önemlidir.

Ah güç de değildi bahtiyarlık belki;
Üstümüzde deniz gibi bir gökyüzü
Altında her kalbe esenlik payı var;
Bizimdir, yelken açmış giden bulutlar,
Vurup alnımıza serin gölgesini,
Bizimdir bu koku, bu renk dolu sini
Üstünde seslerle ışıklar kamaşan;
Bizimdir bu zafer, bu beste ve bu şan.
Şu aydın, ferah ve rahat gök altında
(Ağrı / Dıranas, 1999, s. 92)

Dıranas'ın şiirinde Anadolu, *bozkırın* diğer adıdır. Şair bu coğrafyayı ütopyik bir betimleme ile verse de döneminde pek çok şairde rastlandığı şekilde romantik ya da ideolojik bir tavır takınmaz. Türk milletinin mübalağaya kaçmadan, sadece var olan sorunları sayıp dökmeden aranacağı yegâne kaynak olduğuna inanır. Biz dediği toplumsal bütüne dair her şeyi sanatkarın orada bulacağından emindir: "Anadolu yazarlar için, şairler için bitmiyen, tükenmiyen bir alan. Ne istersen bulabilirsin orada. Orada biz varız. Bütün güzelliği, bütün yiğitliğiyle, bütün eksikliğiyle biz. Bundan kaynaklanmalıyız." (Akt. Gür, 2022, s. 124). Bahtiyarlık, esenlik, zafer, beste, şan ve tüm ihtişamıyla tabiat bozkırın karakteridir.

Makatayev de şiirini Dıranas gibi güncel siyasi ve ideolojik tartışmaların aracı yapmaz. Bunu özellikle tercih eder. Kazak şair için yurt; huzur ve barışla dolu, kusursuz bir coğrafya olmalıdır. Şiirlerinde tasvir ettiği memleketi, Dıranas'ta olduğu gibi olumlu imgeler üzerinden yeniden kurgular (Alimkulov, 2015, s. 31). Anadolu coğrafyasında kaleme alınan şiirlerde yaygın bir biçimde kullanılan anne imgesine Makatayev'de de rastlanır. Şair anne ile bozkır arasında tam bir benzerlik kurar. Doğum yapan ve bir oğul sahibi olan anne ile yağmurlu baharlarla bereketlenen bozkırın verimliliğini karşılaştıran şair, bozkırın ve annenin ikiz kadar birbirine benzediğini düşünür.

Doğum yapan anne,
Baharda buzu çözülen bozkır,
Birbirine olabilir mi bu kadar benzerlik.
Sancılanan bozkır,
Sağ salim ana, bir oğul bularak
Geliyor baharın mvi bulutları kayarak.
Terledi anne,
Terledi bozkır saklanarak.

Bosangan Ana,
Köktemde dala buvsanıp,
Birine biri bolar ma uksas munşalık.
Tolğatıp dala,
Esen-sav Ana ul tavıp,
Bara catadı köktemnin kökşil bultı avıp.
Terşiydi Ana
Terşiydi dala kımtanıp.

(...)
Toprağı – anneme,

(...)
Cerde Anama,

*Annemi toprağa denk gördüm,
İkisinin de ikiz kadar benzediğini görüyorum.* *Anamdı cerge tenedim,
Ekevinen de egiz uksastık köremin.*
(Benzerlik /Makatayev, 2013, s. 99)

O, Stalin sonrası yeni esaslar üzerinde ve görece özgür bir biçimde şekillenen Yenilenme Dönemi Kazak edebiyatında yurt, memleket meselesini Dıranas'a benzer bir biçimde ütöpik betimlemelerle ele alır. Şair, bozkırda yaşamayı kendisi için bir talih ve zenginlik kaynağı olarak görür.

*Ulu Bozkırım, ne kadar mükemmelsin,
Yaratmış ya talihime seni benim,
Gürültü ederek, işte o, gidiyor
Altın yüklenmiş dağıtan boz keroanın...* *Ulu Dalam, ne degen kerim edin,
Caratkan göy bağuma seni benim,
Dübirletip, anekiy, bara catır
Altın artkan şankan boz keroenin.*

*Bozkır, teşekkürler sana!
Bereket kattıyorsun servetime,
Çokça yürekte nur yağdırırsın,
Altınını doldurursun avucuma,
Bozkır, teşekkürler sana!* *Dala, rakmet sağan!
İris kosıp catırsın ırısıma,
Ağıl-tegil cürekten nur uşıra,
Altınını toltrıp avısıma,
Dala, rakmet sağan!*
(Teşekkürler Bozkır/Makatayev, 2006, s. 150)

Her iki şairin betimlemesinde de dikkati çeken ortak yön bozkırın dağlık görüntüsü ve genişliğini ortaya çıkaran gökyüzünün durumudur. Dıranas'ın "Oynadığım vadiler, geyikli ve sarp." dizesi; Makatayev'in "Döşünde patlamayan yanardağlar, / Volkanını boğup dinlenmeye dalan..." dizeleri bozkırın dağlık yapısına vurgu yapar. Türk toplumlarında dağ mitolojik bir unsurdur. Buna göre eskiden beri dağ, kutsal bir merkezi temsil eden mekânların değişmez formlarından biridir. Bir ruhu olduğuna inanılan dağın ve orada bulunan her şeyin kutsal olduğu düşüncesi eski Türklerden bu yana yaygın bir kabuldür (Bayat, 2006, s. 48). Her iki şiirde de ideal mekâna yapılan göndermelerde dağ formunun kullanılması bu bakımdan şaşırtıcı değildir.

Bir başka ideal mekân formu da yukarıda işaret edildiği gibi gökyüzüdür. Ahmet Muhip Dıranas bozkırda gökyüzünü *karasız bir deniz* gibi tahayyül eder. Bu tasvir, şairin ütöpik bozkırına gerçek dünyadan farklı olarak bir hudutsuzluk, sonsuzluk duygusu katmak istediği şeklinde anlaşılabilir. Nitekim Türk mefkuresi İslam öncesinde ve sonrasında eksilmeyen bir mücadele azmiyle hudutların ötesi için çalışmak üzerine kuruludur (Kaplan, 1997, s. 221-223). Dıranas'ın, ufkun sonsuzluğu ile sınırladığı gökyüzünün gölgelediği kara parçası da en az onun kadar uçsuz bucaksız olmalıdır. Bu sınırsız bozkır onda bir yabancılik hissi uyandırmaz. Gökyüzünün betimlenişinden de anlaşılacağı üzere bozkırda her yer vatan, herkes kardeş ve hayat huzurla doludur. Şair şiirin son dizesinde de Anadolu'nun yani bozkırın sonsuzluğuna doğrudan vurgu yapar.

Dıranas için gökyüzü oldukça önemlidir. Nitekim onu dost olarak nitelendirir. Gökyüzü ağan bulutları ile susuzluğun çaresidir. Dahası yukarıda kayda geçildiği gibi sonsuzlukla ilişkilidir. Altındaki hayatı bir anne sütüne benzeyen sonsuzluk duygusu ile büyütür.

*Burada salt gökyüzüne bak
Bulutlar ağan, duru, uzak
Gökyüzüne, dost gökyüzüne.*

*O giderir susuzluğunu,
Gökyüzü; o, sonsuzluğunu
Sütü gibi emziren anne.*

(Gökyüzü / Dıranas, 1999, s. 121)

Gökyüzünün sonsuzluk duygusu ile ilişkisini ve büyüklüğünü şiirlerinde ısrarla kullanan Dıranas, dünyaya ait her türlü eksikliğin izini gökyüzünün varlığı ile silmek ister. Bir mekân unsuru olarak gökyüzü, şairin ütopyik bozkırındaki her türlü kusuru telafi edecek kadar güzel ve anlamlıdır.

Ya o gökyüzü; öylesine mavi
Üstümüzde, öylesine ebedî
O gökyüzü ve öylesine gerçek;
Büyük, büyük, büyük kocaman çiçek.

(Sen ve Gökyüzü / Dıranas, 1999, s. 70)

Bozkır coğrafyasında gökyüzünün en vurgulu mekân unsuru olduğu dikkate alındığında şairin söylediklerinin ne denli zengin bir çağrışımı içerdiği daha net anlaşılabilir. Bozkırdaki yaşam biçimini tahammül edilebilir kılan, duygular ve düşünceler için bir tatmin imkânı olan gökyüzü; şairin benzer bağlamlarda kullandığı bir mekân unsurudur.

Ah, sonsuz Anadolu'm, sen! Sen, sen, sen hep!/ Kızıl bayraklar, davul sesleri, çırpınan kalp dizeleri ile bütün hikâye bir heyecan duygusuna bağlanır. Şairin özellikle "Kızıl bayrakların uçtuğu serhat" dizesi çağrışımı bakımından oldukça zengindir. Bir bütün Türk tarihini yüklediği kızıl bayrak tamlaması ve serhat kelimesi bozkırda hiç dinmeyen hareketin ve heyecanın sembolleri olur. Türk kültüründe kızıl renk güç ve iktidarı ifade etmektedir. Kelime bu anlamıyla Türk tarihinden hiç eksik olmayan savaş ve zaferlerle de ilişkilendirilebilir. Bu ilişki üzerinden kızıl renk, bayrak kelimesiyle tamlama olarak kullanıldığında bir milletin ve o milletin yaşadığı coğrafyanın kudretine işaret eder. Türk muhayyilesinde ve mitolojisinde önemli bir kavram olan kızıl elma (altın küre) simgesi aleve ya da kırmızıya yakın altın rengiyle Türk milletinin cihan hakimiyetine güç yetirme iddiasına karşılık gelmektedir (Çoruhlu, 2017, s. 258-259). Şairin şiirde kullandığı bu kelime yüküyle geçmiş ve özlenen zamanların mekânı olarak betimlediği bozkır; iradenin, gücün simgesi bayraklarla donatılarak idealleştirilir.

Dıranas'ın davul seslerini olumlu duyguların heyecanı ile hızlı hızlı atan kalbin ritmiyle ilişkilendirmesi de oldukça manidardır. Zira davul Türk kültürünün eski dönemlerinden beri önemli bir çalgı aletidir. Davul özellikle Şaman kültüründe insan ruhunun gök ile yer arasındaki seyahatinde kullanılan bir binek olarak kabul edilir. Onun tokmağı bu yolculuk sırasında bineği hızlı hareket ettirmek üzere kullanılan bir kırbaç olarak görülür. Bu inanışa göre davulu meydana getiren deri ve ahşap da rastgele seçilmez. Davulun bezemeler bile evrenin her noktasına gidip gelmede ruha aracılık ediyor olması nedeniyle özenli bir tasarımı içerir (Çoruhlu, 2017, s. 124). Dolayısıyla bozkır şair tarafından bu çeşit bir çalgının sesleriyle dolup taşan, böylelikle ruha zaman ve mekân içerisinde genişleme imkânı sağlayan bir yer olarak değerlendirilmektedir.

Makatayev'in şiirinde de gökyüzü bozkırın tarifinde kullanılan temel imgelerden biridir. Şair şiirin hemen başında bozkır ve gökyüzü arasında bir ilişki kurar:

Âh bozkırım, vay bozkırım, puslu bozkırım,
Bir tümsek yok ki göze çalınmayan;
Gökyüzü çöküp kalsa da daralmayan,
(...)

Makatayev için bozkır, gökyüzünün ufuk çizgisiyle sahici olmayan bir hudut çizmesine karşılık üzerindeki her detayın açıkça görülebildiği sonsuz genişlikte bir coğrafyadır. Dıranas'tan farklı olarak burada gökyüzü bozkıra hudut çizmek ister gibi

verilmektedir. Ancak Makatayev'in de bozkır için son tahlilde söylediği, gökyüzünün nihai noktasını bile aşarak sonsuzluğa uzanan bir coğrafya olduğudur. Hudutsuzluk iştiahi onda da bariz bir şekilde görülür.

Makatayev'in şiirinde bozkır kişileştirilerek verilir. Şair içerisinde doğduğu coğrafyayı insana has özelliklerle betimler. Özellikle sabırlı ve yiğit sıfatları ile anılan bozkır, bu kavramlar üzerinden daha kuvvetle idealize edilir. Şair tarafından bir mekân olmanın ötesinde anlamlar yüklenerek öne çıkarılan bozkır, üzerinde yaşayanları da yetiştiren bir mürebbidir. Yaşanabilecek her zorluğa bir çareyle karşılık verir. İnsan için bozkır onu hayata hazırlayan güçlü bir ebeveyn gibidir. Daha da önemlisi şaire göre insan olarak yaşamak, ancak bozkırın fitratına uygun bir yaratılıştaki olmakla mümkündür. Aksi halde yaşamamanın bir anlamı da yoktur. Makatayev gördüğü ütöpik bozkır rüyasının insan olarak yaşamamanın mümkün olduğu tek yer olduğuna inanır.

<i>Kucağından çıkarmazsın diyordum, Dermansız kılıp yarattın niye beni? Senin gibi alp olarak doğmadıktan sonra, İnsan olarak yaşamamanın nedir gereği...</i>	<i>Kuşaktan şığarmasın degen edim, Darmensiz ğıp carattın nege meni? Özindey alıp bolıp tuvmağan son, Adam bolıp cürüvodin ne keregi...</i>
---	---

(Hey Bozkırım/Makatayev, 2007, s. 85)

Şair, bozkır ile ilgili olarak ciddi bir farkındalık içerisinde. Sahip olduğu her şeyi kendisine borçlu olduğuna inandığı bozkıra minnettardır. Şanını, mutluluğunu yiğitliğini, tevazusunu ve zenginliğini ondan aldığını belirtir. Bütün bunları sayıp döktüğü dizelerine bozkıra teşekkür ederek başlar.

<i>Bozkır, teşekkürler sana, Büyüttün canım şanıma, Mutlu ettin canım halkımı, Yiğit göğsüne büyük kazan yerleştirip Karıştırdın ya canım altınları. Parça parça, ne kadar mağrur idin, Hiç bilmezdin böbürlenmeyi.</i>	<i>Dala, rahmet sağan, Asırdın-av danqımdı, Kuvantın-av halkımdı, Alıp tösine alıp kazan ornatıp, Sapırdın-av altındı. Pay-pay, netken manğaz edin, Bilmeytuğın şalkuvdi.</i>
---	---

(Teşekkürler Bozkır/Makatayev, 2006, s. 150)

Makatayev, halkının bozkıra teşekkür borcu olduğu kadar bozkırın da üzerinde yaşayan halka borçlu olduğunu belirtir. Esasında mekân ve insan arasındaki kaçınılmaz ilişkiye vurgu yapan şair, bozkırın ve halkın iki ayrı kimlikle tasavvur edilemeyeceğini düşünür. Şiirde geçmişe dair hatırlatılanlar vesile edilerek bir gelecek vizyonu da ortaya konmak istenir. Sevmek, çalışmak ve asla birbirlerine karşı borçluluk duygusuyla yaşamamak olarak özetlenebilecek bu vizyon, halkı gelecekte de mutlu ve zengin kılacaktır.

<i>Biliyor musun, Bozkır? Biz seni, Yüreğimizle ısıttık, Açlık terimizle suladık. Senin için hepsini de unuttuk, Unutarak mutlu olduk</i>	<i>Bilesin be, dala? Biz seni, Cüregimizben cıltttık, Aşşı terimizben suvardıq. Senin için barin de umuttuk, Umuta cürüp kuvandık.</i>
---	--

(Teşekkürler Bozkır/Makatayev, 2006, s. 150)

Makatayev *puslu bozkır* olarak nitelediği ve bir serabın içerisinde izlediği, kendi hayal dünyasında yeniden inşa ettiği bozkıra tutkuyla bağlıdır. Memleketi olan bozkırın yolunda canından geçmeye hazırdır. Kendisini bu dünyaya layık görmez. Kendince tek mahareti onu sevebiliyor olmasıdır. Fakat yurdunun hak ettiği saygınlığı ona

sağlamaktan çok uzak olduğuna inanır. Bu nedenle yaşama isteği, sevinci kaybolmaktadır.

Dıranas Makatayev kadar bedbin değildir. Kişileştirme şiirde çok yoğun bir tercih olmasa da şair hem şiirin girişinde yer verdiği hitap cümlesi ile hem de son dizedeki *sen, sen, sen* ifadeleriyle bozkırdan bir muhatap gibi bahseder. Dıranas'ın da bozkırla arasındaki duygu aşktır. Nitekim bu duygu durumu bozkır söz konusu olunca *kafesinde çırpınan kalp* ifadesi ile net olarak verilmektedir. Makatayev'in tersine Dıranas, yaşama sevinci ve ümidi ile doludur.

Sonuç

Toplumların kültürünün inşasında mekânların çok önemli bir yeri vardır. Bir milletin kimliğinin ve karakterinin tarihi süreç içerisinde şekillenip oluşmasında o milletin içerisinde hayatını sürdürdüğü coğrafyanın hemen tüm imkanları ya da imkansızlıklarıyla etkili olduğu bir gerçektir. Bu yönüyle sıkça söylendiği üzere coğrafya kaderdir (Haldun, 2021, s. 17).

Türk toplumunun geçmişten bugüne içerisinde doğduğu ve üzerinde büyüdüğü bozkır coğrafyası onun karakterinin gelişiminde büyük rol oynar. Sahip olduğu zorlu iklim koşulları; üzerinde yaşayan insanların duyusu, düşünüş ve yaşayış biçimini etkiler. Bozkırı memleket, vatan eyleyen Türk toplumu onun gerektiği şekilde yaşamaktan da şikayetçi değildir. Dağları, ovaları, kışı, yazı, gökyüzünü, vadileri ailesinin bir ferdi gibi görür. Göçebe yaşam tarzının sürdürüldüğü bozkırda Türk insanın yaşam alanı çadırlar değil en geniş anlamıyla bozkırın kendisidir. Bütün muhtaçlığı onadır. Bu nedenle hem Türkiye hem Kazak Türk toplumunda bozkır insanın varlığını borçlu olduğu bir ana gibi saygı görür.

Anadolu ve Kazak bozkırlarında bugün de varlığını belirli ölçülerde koruyan tarım ve hayvancılık esaslı yaşam biçiminin varlığı; sanayileşme ve kentleşme olgusunun henüz yerleşik bir kültür biçimi olamaması; şehirlerde yaşayıp tarımdan uzak işler icra edenlerin bile hemen bir kuşak öncesinin köylerde yaşıyor olması bozkıra dair olumlu bakışın sürmesinin temel nedenidir.

Hayatın pratiğinden hareketle oluşturulan edebî eserler de toplumun hayatını sürdürdüğü coğrafyaya kayıtsız kalamaz. Türk edebiyatının hemen her türünde bozkır bir mekân olmanın ötesinde bir karakter gibi kullanılmaktadır. Şiir de bozkırın işlendiği edebi metin türlerinden biridir.

Türkiye sahasının önemli şairlerinden Ahmet Muhip Dıranas ve Kazak sahasının önemli şairlerinden Mukağali Makatayev muhtemelen birbirlerinden habersiz, ruh köklerine işleyen bozkır coğrafyasını kimi şiirlerinin merkezine yerleştirir. Her ikisi de bozkırın gerçekliğini yadsıyarak ondan her anlamda ideal bir mekân olarak bahseder. Sahip olduğu her ayrıntıyı ortak kültürün duyarlılığı ile bir kıymete çevirip sahiplenirler. Şiir yazdıkları o dönem için kentin imkânlarını bozkırın imkanlarına tercih eden insan sayısının artmasına karşılık bu iki şair, vatan, yurt, memleket özlemiyle kaleme aldıkları şiirlerinde samimi bir şekilde bozkır güzelleme yaparlar.

Dıranas ve Makatayev'in şiirlerinde Türk toplumunun göçebe yaşam tarzına dönük bir özlemin varlığı sezilir. Bu özlem var olan hayatın tekdüzeliğinden, samimiyetten uzak oluşundan doğar. Tabiatın kendine has doğal şartlarının uzağında, insan eliyle kurulan şehirlerde, icat edilmiş iş alanları vardır. Buna karşılık Türk tarihinin genelinde tabiat ile iç içe geçen hayatta en büyük hususiyet samimiyettir. İşler gerçek, riskler gerçektir. İcat edilmiş bir iş koluna, dolaylı bir kazanca rastlanılmaz. Bu da insanın güven ve emniyet içerisinde yaşamasını sağlamaktadır. Zira gökyüzünün, dağın, vadilerin, ağaçların,

hayvanların ve nihayet insanların hangi koşullarda ne yaptıkları veya yapacakları önceden kestirilebilir. Makatayev'in bozkırı *yiğit* olarak nitelendirmesi tam olarak bu nedenledir. Her iki şairin şiirinde de insan dışındaki unsurların sıklıkla vurgulanması yine bu nesnel tutum yapılmak istenen vurgu nedeniyledir. Denilebilir ki her iki şair de bozkırı ideal bir mekân olarak tasvir ederken aslında onun sayesinde ortaya çıkan yaşam biçimine ve insan karakterine duydukları özlemi dillendirir.

Kaynakça

- Abdiymanulı, Ö. (2017). *XX Ğasırdağı Qazaq Adebıyeti*. Almatı: Guppyprint Baspahanası.
- Adıgüzel Özbek, D. ve Ertürk, D. Z. (2017). Mekânı Anlama Üzerine Süreç Odaklı Bir Yaklaşım. *Tasarım Kuram*, 13(24), 79-89.
- Aktaş, Ş. (2002). Ahmet Muhip Dıranas. *Büyük Türk Klasikleri* (C. 14, s. 569-572). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Alimkulov, K. (2015). *Mangilik Mura: Zertteoler*. Almatı: Hantengri Baspası.
- Alver, K. (2009). Ütopya: Mekân ve Kentin İdeal Formu. *Sosyoloji Dergisi*, 3(18), 139-153.
- Bacaklı, Y. (2010). Ahmet Muhip Dıranas - Yaşarken. *Akpınar Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 27, 17-23.
- Bayartan, M. (2009). Ütopyalarda Coğrafi Mekân. *Sosyoloji Dergisi*, 3(18), 69-95.
- Bayat, F. (2006). Türk Mitolojisinde Dağ Kültü. *Folklor/Edebiyat*, 12(46), 47-60.
- Bayniyazov, A. - vd. (2019). *Türkiye Türkçesi - Kazak Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Begmanova, B. (2015). *Mukağali Makatayev cane Kazak Poeziyasındağı Destur men Canaşıldık*. Almatı: Destur.
- Çoruhlu, Y. (2017). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Dıranas, A. M. (1999). *Şiirler*. İstanbul: YKY.
- Doğan, D. M. (2014). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Yazar Yayınları.
- Gür, Â. (2022). *Ahmet Muhip Dıranas Hayatı-Eserleri-Sanatı*. İstanbul: Lejand Kitap.
- Haldun, İ. (2021). *Coğrafya Kaderdir-İlme Dayanan Bir Tarih Felsefesi*. (Haz. Mesud Topal). İstanbul: Destek Yayınları.
- Kapağan, E. (2015). 20. Yüzyıl Başında Kazak Aydınlarında 'Türk' ve 'Türkistan' Şuuru. *Turkish Studies*, 10(4), 589-602.
- Kaplan, M. (1997). *Şiir Tahlilleri 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kırcı, M. (1997). *Ahmet Muhip Dıranas Hayatı, Fikirleri, His Dünyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kundakcı, M. ve Bacaklı, Y. (2019). Şakerim Kudayberdiulı'nın Şiirlerinde Düşünme Hâlleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 2229-2242.
- Azimcankızı, L. ve Asanulı, A. (2006). Aqınnıñ Kıskaşa Ömirbayanı. *Şığarmaları - Ölenderi men Dastandarı*. (Edt. Laşın Azimcankızı). C.1. s. 5-6. Almatı: Calın Baspası.
- Makatayev, M. (2006). *Şığarmaları - Ölenderi men Dastandarı*. (Edt. Laşın Azimcankızı). C.1. Almatı: Calın Baspası.

- Makatayev, M. (2007). *Şiğarmaları – Ölenderi men Poemaları*. (Ed. Laşın Azimcankızı). C.2. Almatı: Calın Baspası.
- Makatayev, M. (2013). *Şiğarmaları – Ölenderi men Poemaları*. (Ed. Orazakın Askar). C.3. Almatı: Calın Baspası.
- Makatayev, M. (2014). *Seçme Şiirler*. (Çev. Zafer Kibar). Ankara: SFN
- Maltaş Erol, A. ve Görmez, K. (2016). Ütopyalarda Mekân Tahayyülleri: Utopia'nın Mekânı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(30), 81-86.
- Narlı, M. (2014). *Şiir ve Mekân*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tırıl, A. (2011). Doğumunun 100. Yılında Ahmet Muhip Dıranas Paneli 2009 - Bir Ülke Bir İnsan. (Haz. Şükrü Aydın). *Türk Şiirine Adanmış Bir Yürek – Sinoplu Şair Ahmet Muhip Dıranas*, Sinop, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, 178-238.
- Topaloğlu, A. (2014). *Türkçe Sözlük – Güncel Türkçenin Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Yıldırım K. (2016). Eski Türk Tarihinin Mekânı Üzerine-II: Bozkır. *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, 353, 19-25.
- Yivli, O. (2005). *Ahmet Muhip Dıranas'ın Şiiri*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.
- <https://sozlikgor.kz/search?q=%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B0> [Erişim Tarihi: 12.02.2023].